

& majorem calorem corpori conciliant ; ita etiam in sanis hominibus , & imprimis calidæ temperiei , acutissimæ febres horum abusu sæpe fiunt . Notum est ex Chemicis gratissimum aroma Cinnamomi , quod in ejus oleo stillatio concentratum hæret , linguam urere , & veram inflammationem excitare . Idem in Caryophyllis verum est ; uti & in plurimis aliis aromatibus , quamvis minori gradu . Non mirum ergo imprudenti aromatum usu febres nasci . Remedium ergo febrium ab his causis natatum erit , quidquid hos stimulos tollere vel enervare poterit : hoc autem fit

Diluendo per aquosa . Si enim acerrimum illud oleum cinnamomi , quod vivi ignis instar urit , cum saccharo tritum aquæ miscetur ; poterit pro lubitu sic dilui , ut tandem iners fiat . Aqua enim hanc vim habet , ut omnia acria , quæ in hac solvi possunt , enervet , dum illa æquabiliter per totam suam molem distribuit ; sicque efficit , ut hæc dispersa nihil , vel parum admodum , agant , quæ collecta validissime stimulant . Hinc omnes , qui hæc majori copia sumserunt , sitiunt ; natura monstrante viam , qua commodissime superari possunt hæc mala . Unde & strenui potiores aromatibus delectantur , ut siccitiosi inde facti majori cum voluptate Baccho litare possint .

Corrigendo per acida . Grato enim refrigerio , quod acida inducunt corpori , calorem nimium ab usu aromatum minuunt ; simulque & ipsam acrimoniam aromaticam utcumque mitigant . Fervidissimæ Capsici , piperis Brasiliensis dictæ , siliquæ , acetosifusæ mitescunt ; acerrima sinapi semina cum aceto trita ferri possunt : atque idem de plerisque aliis aromatibus verum est . Hinc succus citri , aurantiæ , acetum &c. una cum diluentibus data , adeo hic profunt .

Resolvendo & detergendo per saponacea acida . In plurimis aromatibus illud acre , ex sua natura fugacissimum , tenaci oleo involutum est , sicque pertinacissime partibus corporis adhæret , non facile solis aquis abluendum . Requiritur ergo ad curationem , ut oleosa tenacitas , cui illud acre irretitur , dividatur : quod nunquam pulchrius fieri poterit , quam per saponacea : imprimis acida , vel acescentia saltem , ob ratione modo dictas . Vix enim credi potest , quam tenaciter illud acre aromaticum hæreat aliquando , nulla aqua diluendum : Imprimis in talibus aromatibus , quæ fixiori oleo illud involutum habent . Cinnamomi v. g. fragrantia aqua ebulliente in auras avolat , nisi vasis clausis coercetur ; imo cinnamomi oleum cum aqua diu conquassatum vires perdit : verum in pipere aliud obtinet : destillatione enim inde elicitur oleum , quod piperis fragrantiam redolet , sed gustatum nullam acrimoniam habet . Decoctum residuum satis acre quidem est , ipsa tamen piperis grana adeo fervidum saporem retinent , ut nihil perdidisse videantur ; imo nequidem diurna cõstione , ad octavam vicem repetita , in larga admixtum etiam aquæ copia , potui eluere fervidissimum aroma ex piperis granis , licet totcõstionibus in pulposam molliem versâ fuissent . Patet ergo satis , simili-

lium aromatum fervorem solis diluentibus tolli non posse . Fructuum horæorum bene maturorum saponacei succi , tanta solvendi vi præditi , tunc imprimis usum habent . Notum est , uvarum recens pressum succum , si potetur majori copia , fundere omnia , & sæpe tantam diarrhoeam facere , ut corpus fere exhauriatur , & homo satis obelus paucorum dierum spatio emacietur omnino , omni fere pinguedine soluta & per alvum expulsa . Mel , saccharum , syrups , rob &c. ex his & succis fructuum horæorum parati efficacissima tunc sunt remedia . Alia occasione dixi (vide §. 376.) , quod Mezeræi baccas , quæ saporis lenitate fallabant , incautus gustans , tantum ardorem in faucibus senserim , ut suffocationem metuerem : frustra tentabam abluere aqua illud acre , quod oleo inhærebat : sola posca cum melle potui tollere molestissimam hanc acrimoniam . Decoctum avenæ cum oxymelle simplici , rob sambuci , ribesiorum , syrupo e succo citri &c. gratissima simul & optima remedia dabunt . In illis enim diluens aqua adest , una cum saponacea detergente vi , & grato acido ; simulque molle avenæ gluten prodest abvolvendo omnem acrimoniam .

Demulcendo per blanda gelatinosa . Quæ sunt vel ex animalibus , vel ex vegetabilibus , priora sponte sua in alcalinam naturam vergunt ; posteriora potius in oppositam indolem . Ubi ergo ob nimium motum , vel temperiem agri cognitam , putredo metuitur , a gelatina cornu cervi , eboris & similibus , abstinemus ; vel saltem illis addimus succum citri , qui & saporem fatuum harum gelatarum emendat , & simul putredini optime resistit . Ex hordeo , avena & similibus parata decocta , molli farinoso glutine hic profunt , & sponte sua in acidum vergunt : quod hic optimum est . Semina lini , cydoniorum , psyllii &c. gluten molle dant quidem , sed satis tenax & viscidum , quod nimia copia sumtum sua tenacitate ventriculum & primas vias gravare possent . Prudenti tamen usu hæc sumta pariter omnem acrimoniam involvunt , & fauces , œsophagum , ventriculum , quandoque acerrimis aromatibus fere excoriata , demulcent quam optime .

Quam alcaliscentia , acria &c. Raphani , masturtia , Allia , Porra , Ceyæ &c. magnam acrimoniam habent , & simul in alcalinam naturam vergunt ; imo quædam ex illis verum volatilem alcalinum oleosum continent . Sed ad omnia hæc dilutio per aquosa , & correctio per acida , pariter conducunt , uti & demulcentia . Saponacea autem illa solventia remedia ante laudata non adeo locum habent , quia & hæc acria non adeo tenaci oleo intricantur , & sanguis & omnes humores per similitum alcaliscentium abusum nimis jam dissoluti sunt ; qui enim his indulgent nimis , sæpe observantur validis hæmorrhagiis corripiti . Unde tunc summum usum habent acida austera , ut spiritus acidi fossiles ex sale marino , nitro , sulphure , vitriolo expulsi , uti & vegetabilia , quæ roborando solida , & compingendo fluida , noxios effectus acrium alcaliscentium emendare valent : ut mespila immatura , rhus obsionorum , tormentilla , bistorta &c.

9. A cibus animalium ex partibus alcaliscentibus ; per ea , quæ descripta (76. ad 91.)

Quando de morbis ex alcalino spontaneo ante dictum fuit paragraphis hic citatis , constitit , illam esse corporis nostri conditionem , ut ex ingestis , quamvis acescentia , vel etiam adu acida fuerint ,

per vim vasorum & viscerum , & miscelam humorum inquinorum , parentur talia liquida , quæ sponte sua acescunt nunquam , sed in putredinem tendunt . Si ergo talia ingerantur nutrimenta , in qui-

quibus jam hæc proprietas obtinet , quia nempe in putredinem vergunt ; patet facile , simul conspirante ingestorum indole cum mutatione illis per corporis vires inducenda , putredinem metuendam esse , & omnia illa mala , quæ inde sequi poterunt ; nisi una cum his acida vel falsa assumantur , quæ omni putredini efficacissime resistunt . Hinc nemo

diu ferre poterit cibum , qui ex folis animalibus rapacibus , & quæ aliis animalibus vescuntur , paratur ; præcipue si carnes horum animalium assatæ offerantur . Quænam autem mala talem victum sequi possint , & quæ medela tunc requiratur , in Capitulo de alcalino spontaneo dictum fuit .

10. A cibus copia peccantibus , stomachum costringentibus ; dilutione , inedia , vomitu , solutione alvi .

Ut in ventriculo debita fiant ciborum digestio , requiritur , ut tali ingerantur copia , quam ventriculus ferre & superare valet ; uti pluribus dictum fuit in Commentariis §. 486. C. Copia enim sola cibum quantumvis innocuum peccare posse , docent gulosi pueri , qui sæpe inde febricitant , & pessime se habent , donec hæc saburra expulsa fuerit . Cibum autem copia peccans non recipit in ventriculo illam mutationem , quæ requiritur , ut in intestinis ulterius elaborari & perfici possit ; sed sequitur propriam indolem , qua aut in acidam , aut putridam , aut in rancidam pessimam acrimoniam tendit . Tota ergo curatio in eo consistit , ut expellatur ex ventriculo cibus copia peccans ; vel , si hoc tuto fieri nequeat , inedia tempus concedatur , ut sensim ingesta digerere valeat ; simulque diluentibus ingestis sic attenuentur contenti in ventriculo cibi , ut per pylorum facilius exire possint . Notum enim est ex Physiologicis , tenuissimam primo ingestorum partem per pylorum exire , crassiora vero diutius retineri , donec ab assumtis liquidis , vel humoribus in ventriculi cavam depositis , diluantur , sicque exitui apta fiant .

Omnium periculosissimum malum est , quando a nimia copia ciborum sic distenditur ventriculus , ut utrumque ejus orificium spasmodice costringatur , unde nullus datur exitus ; dum interim calor loci aer cum cibus deglutitus rarefit , atque cibi ipsi intestino motu fermentationis , vel putredinis incipientis , in majus volumen expanduntur : sic omni momento augetur dira hæc anxietas , a urgente ventriculo ; vicina viscera comprimuntur , vasa per ventriculi substantiam dispersa angustantur ; hinc inflammatio , imo & gangræna ipsius ventriculi & viscerum a tali suffocatione nasci poterunt . Simul compresso a tumente ventriculo aorta descendens trunco , & visceribus vicinis , sanguis difficiliter per hæc pellitur ; hinc majori vi urgetur versus caput ; unde rubor faciei , oculi lacrymantes , capitis dolor , vertigo imo & lethalis aliquando apoplexia merito metuitur . Ventriculum autem nimis repletum sic claudere sua orificia , ut nihil exire possit , plurimis observationibus constat . Dum in conviviis strenui potiores uno habitu ingentia pocula vacuant , a copia & frigore vini spasmodice stringitur utrumque ventriculi orificium , & mox intolerabilis anxietas sequitur : imo licet manibus valide premit distentum abdomen miseri , ut levent ventriculum , nihil exprimere possunt . Idem infortunium toties accidit illis , qui aquas medicatas simul & semel nimia copia hauriunt . Quam anceps tunc periculum sit , facile patet : si enim vomitu tentetur ventriculi exoneratio , ipso vomendi nixu , dum inter abdominalium muscutorum & diaphragmatis prælum distentus ventriculus

validissime comprimitur , nisi laxetur simul orificium superius , dirumpi possent ; vel inter vomendi conatus , sanguine validissime pulso versus caput , merus est , ne ruptis encephali vasibus , lethalis apoplexia fiat . Præstat ergo prius larga sanguinis missione vasa deplere , & dein plumula irritando fauces vomitum movere . Profunt tunc & talia vomitoria , quæ nulla interposita mora illico agunt ; ut vitriolum album aqua dilutum , ærugo & similia , quæ ipso momento fere , dum deglutiuntur , vomitum excitant : periculum enim hic in mora est . Ubi autem nimia quidem copia ciborum gravatur ventriculus , neque tamen sic distenditur , ut ambo ejus orificia claudantur , tunc dilutioni locus est , & sola aqua tepida fere sufficit huic scopo ; quia plerumque simul nauseam & vomitum solet excitare ; imprimis si melle edulcorata fuerit . Si tamen nullus vomitus sequatur post dilutionem , neque levamen anxietatis doceat , per pylorum exivisse contentorum partem , locum habent vomitoria alia , quæ interjecto quodam spatio temporis agere solent : quorum plures formulae in Materia Medica ad hunc numerum habetur ; simul proderit , postea purgans dare , ut cruda illa , quæ ex ventriculo in intestina transiverunt expellantur , ne postea noceant . Quidquid enim ventriculi actione mutatum non fuit , in intestinis difficiliter poterit digeri , ut bonus inde chylus fiat .

Quam periculosum autem sit repleto ventriculo validum excitare vomitum , satis patet ex tristissimo illo casu Nobilissimi Reipublicæ nostræ Architalassi , (vide Commentaria §. 170. 5.) cui post maximos vomendi conatus œsophagi tubus prope diaphragma abruptus fuit , unde post intolerabiles cruciatu miserime periit .

Quando autem nimia ciborum copia diu distentus fuit ventriculus , his expulsiis sæpe omne fere robur amittit ; & quasi paralyticus fit ; ob rationes in Commentariis §. 25. Num. 3. dictas . Neque tantum fibræ musculares ventriculi substantiam constituentes tunc debilitantur , verum & ipsa ejus orificia resolvuntur ; unde tunc ingesta postea alimenta in flaccido quasi sacco hærent , & respiratoris motu per pylorum cito transeunt in intestina , nullam mutationem fere in ventriculo passa . Idem videmus fieri , dum post diurnam urinæ retentionem vesica paraclytica fit , & per catheterem educta distendente urina , manet sæpe diu molestissimum urinæ stillicidium ; dum resolutus simul sphincter vesicæ ejus collum stringere non valet . In hoc casu omnium optimum est , si parca tantum copia cibi & potus assumantur , ut omnis distentio ventriculi caveatur : sic enim sensim fibræ ventriculi nimis distrahtæ pristinum robur acquirunt (vide Commentaria §. 28. Num. 5.)

Ref.

11. A potu acri fermentato , vel fermentante , acido , oleoso , aromatico , destillato , vel simplici inducta acrimonia tollitur iisdem remedijs (N. 5. 6. 8. hujus) .

Pessimas inde febres nasci vidimus in Commentariis §. 586. a.; per fermentationem enim scimus nasci novum quemdam & mirum stimulum etiam in salibus rebus, in quibus antea nulla omnino apparebat acrimonia: Sic uvarum succus, dum recens pressus est, blandissimus, sola fermentatione in fragrantissimum vinum mutatur. Ex mollissima hordei farina per fermentationem acerrimum alcohol parari poterit. Illo autem tempore, dum hæc fermentant, fragrantissimus halitus exit, qui mire reficit quidem, si parva copia nares feriat; sed simul pessimum venenum est, si imprudenter magna copia naribus attrahatur; imprimis si in dolio fermentantis liquidi halitus per parvum spiraculum exeat. Lethalem inde apoplexiam ortam fuisse legitur (z), dum domo cellam ingrediebatur, ubi maxima copia collectus erat sylvestris ille spiritus, qui in vigore fermentationis maximo cum motu de liquido fermentante proflit. Quamvis autem forte in alcoholo, ex liquidis fermentatis producto, aliquid illius spiritus adhuc maneat, videtur tamen ab ipso alcoholo distinctus esse. Gas vocavit hunc spiritum Helmontius (a); fateturque, se olim auctoritate Scriptorum delusum credidisse, Gas uvarum esse spiritum vini in musto; sed casta tentamina docuerunt, esse Gas uvarum & musti, in via ad vinum, non autem vini spiritum. Com autem in aere aperto fermentatio peragatur, videtur fugacissimus ille spiritus, in liquidis fermentantibus natus, exhalare pro maxima parte: forte etiam aliqua ipsius portio aliis partibus liquidi fermentati cohaeret, & sic figitur. Certe tartarus purissimus si destillatur vasis exacte clausis, exit inde aliquid adeo fugax, ut nullis vasis coæreri possit; & si nulla spiracula invenerit, vasa recipientia, quantumvis ampla fuerint, disringendo sibi viam facit. Hinc apparet, quam periculosum sit in ipso actu fermentationis suppressos liquores bibere; inde enim pessima cholera & alia dira mala sæpe sequuntur. Forte in novis & petulvis vinis aliquid illius spirituosi hærens dat summum illud instaurans fenile, quo languentes ultimo senio vires, nullo alio remedio excitandas, statim resciri sensist Cornaro; uti alia occasione in Commentariis §. 55. dictum fuit.

Absoluta autem fermentatione, & facte ad fundum deposita, limpidus supernatans liquor vinum dicitur, quod ex diversissimis quamvis paretur, & sapore, odore & reliquis proprietatibus differat, tamen hoc commune habet, quod potatum majori copia inebriat, & destillatione spiritum ardentem, a qua miscibilem, exhibeat. Sive enim ex uvarum succo, sive ex melle, sive ex hordeo, aliisve fermentabilibus ille liquor paretur, idem semper obtinet.

Dum fermentatus liquor, vinum, hydromel, cerevisia generosa &c. potatur ab homine non admodum assueto, major calor conciliatur toti corpori, & hilaritas menti: omnium sensuum augetur promptitudo; in membris omnibus major observatur agilitas, omnes animi affectus placidissimi fiunt, voraces animi curæ leniuntur, ratiocinium fit emendatissimum; & meditationibus exhaustus si quis fuerit, modico vini usu se quam optime resciri percipiet: unde iusto sub moderamine pulcherrimus liquorum fermentatorum usus esse poterit. Si autem

majori copia assumantur, omnes sensus interni & externi, & voluntarii motus turbantur, & debilitantur; sic ut neque pes, neque manus, nec lingua, neque mens amplius officium suum faciant: tandemque nimio horum usui omnia, qua mente pendunt, tolluntur; ita, ut in profundissimum somnum, imo & aliquando in lethalem apoplexiam, incidisse homines observationes Medicæ testentur.

Spiritus autem ardentis, ex liquoribus fermentatis parati, longe celerius omnia eadem efficiunt, sed effectu citius evanido: dum brevi iterum distillantur de corpore. Unde videtur temulentiam excitandi vis in his pendere a spiritu ardente, quem continent. Si enim ille destillando aufertur, vix negligenter servatis liquidis exhalat, relinquunt iners vappa, quæ omnem inebriandi vim perdit.

Major autem noxa a spiritibus ardentibus sumitur oritur, quam a liquidis fermentatis: quia in illis hæc vis observatur, quod nempe sanguinem eiusque serum coagulent, partesque solidas corporis indurescere faciant; & quidem eo magis, quo minori copia aquæ diluti ad alcohol proprius accedunt. Unde miseris illis, qui his potibus nimis indulgent, sæpe pessimæ obstructions nascuntur; imo aliquando viscera penitus scirrhosa reperita fuerunt post mortem; uti alia occasione in Commentariis §. 28. dictum fuit. Omnium pessimum est, si spiritibus ardentibus aromata addita fuerint, & imprimis talia, quæ magnam copiam olei largiuntur: tunc enim acerrima aromatum vis omnes has noxas auget, & ardentissimas febres excitare valet. Longe peior temulentia, & multo durabilior a spiritu anisi v. gr. oritur, quam ab eadem copia spiritus vini simplicis potata.

Curatio vero malorum, quæ ab usum liquidorum fermentatorum sequuntur, varia est. Alia enim requiritur ebrietatis tempore, alia in crapulari dicta febre, quæ post temulentiam sequitur. Diversa medela convenit his, qui raro his indulgent, atque illis, qui tanquam ad perdenda vina genii, & tanquam effundi illa non possint, nisi per humanum corpus (b), hesterno venas semper inflatas Jaccho habent: longe enim aliud est curare ebrium, quam ebriosum. Præterea pro diversa acrimonia liquidi fermentati, acida, oleosa, aromatica, iterum alia requiruntur.

Ubi ergo a nimia copia liquidi fermentati assumta febris accenditur, omnium optimum est larga copia aquæ, vel aquosorum quorumcumque, illud diluere; sic enim brevi sedabitur hoc malum. Meracissima enim vina, uti dictum fuit numero secundo hujus paragraphi, multa aqua diluta absque noxa ipsis febricitantibus exhibentur; imo ipsum alcohol, si larga copia aqua diluatur, tuto potatur. Ingeniosissimus sui sæculi medicus Cassius, febricitanti cuidam & magna sui affecto, cum post ebrietatem illum premi coepisset cognosceret, aquam frigidam ingessit. Qua ille epota, cum vinum vix miscendo frigeret, protinus febrem somno & sudore discessit (*). Præstat autem tepidos potus aquosos exhibere, ne calens mero corpori subitaneum frigus noceat. Simul hæc profunt, quia & aliquando inde cum levamine vomitu magna pars potati liquidi fermentati ejicitur. Hoc facto, blandus somnus optimum remedium est.

(z) Herman Boerh. Chem. Tom. I. pag. 266. Tom. II. pag. 180. Misc. curios. decur. 1. ann. 2. pag. 66.
(a) In Capitulo: Complezionum aque in liquorum elementarium figmentum N. 18. pag. 87.
(b) Plin. Natur. Hist. Lib. XV. cap. 22. pag. 255.
(*) Celsus in Præfatione pag. 18.

est, ut hoc villi edormiant. Hippocrates similia commendavit, si quis ex temulentia voce defectus jaceret: in hoc enim casu jubet, multa calida lavari, & spongiæ calida imbutas ad caput admoverti, donec ad se redeat: deinde copioso oleo illitum, in mollibus stratis, vestimentis reclinum recumbere; neque apud eum lucernam ardere, neque loqui. A balneo enim ut plurimum dormit; & si dormierit, sanus evadit (c). Poena tamen manet vigiles, & crapularis dicta febricula sequenti die adest, cum lassitudine totius corporis, capitis dolore, nausea sæpe & vertigine. Leve vomitorium tunc prodesse solet, ut onerans ventriculum saburra expellatur. Hoc facto, nihil magis juvat, quam vini meracioris modicus usus, ut languentes corporis vires grato hoc stimulo excitentur. Dixit Hippocrates (d); si ex crapula caput doleat, vini meraci heminam bibat. Semel hoc solum experti illi, qui quotidie Baccho litare solent, sequenti mane spiritibus fermentatis sæpe indulgent, sicque repetito horum abusu miserrime corpus perdunt. Ubi autem potus fermentatus ingestus simul acrimoniam acidam habeat, vel oleosam aromaticam; tunc requiruntur & illa, quæ numero sexto & octavo hujus paragraphi enumerata fuerunt.

Miseram autem conditio illorum est, qui quotidie his indulgent: fatalis enim necessitas tunc oritur hæc repetendi; tandemque in illis totum systema fere actionum vitalium & animalium a repetito potu pendet. Pallor enim genæ pendula, & tremula manus effundentes plena vasa, (e) cogunt vel invidios, ut iterum poterint. Non absque summa commiseratione vidi juvenem, qui mane expergefactus contremiscebatur, molestissimas cordis palpitaciones habebat, nullum fere membrum movere poterat, multo minus vestes induere, nisi prius aliquot uncias spiritus vini sumeret. Dum duræ huic necessitati obducari aliquando vellet miser, in synopen incidebat, & invitus quamvis cogebatur illo uti. Sic tandem, contractis præ summa ariditate membris, post calamitosissimam vitam in flore ætatis miserire perierit.

Ebriosi ergo nunquam simul & semel his abstinere valent; & licet possent, periculosissimum foret. Si enim ullibi, certe in hoc casu, locum habet monitum Hippocratis (f), quod subito mutationem damnat ubique; & illud solum tutum esse asserit, quod paulatim fit, tum maxime si quis ab

altero ad alterum transierit. A liquoribus enim fermentatis, vel spiritibus ardentibus inde destillatis, si majori copia assumta fuerint, calefcit corpus, rarefcunt liquida, turgent vasa a rarefactis liquidis distenta: simulac autem horum liquorum vis evanuit, corpus debile, frigidum & enervatum relinquitur, donec iisdem stimulis languor ille vincatur. Solent simul acri siti torqueri postea, sicque multo potu natam jam debilitatem augent. Dum autem ebriosi quotidie his indulgent, dilatata toties vasa debilitantur, tonum suum amittunt, & distendentibus liquidis nimis facile cedunt. Hinc minor actio vasorum in liquida, adeoque minus perfecta assimilatio crudorum ingestorum necessario sequuntur: inde cachexia, cacochymia, & fatalis tandem his hominibus hydrops nasci solent: quæ omnia mala accelerantur, si simul & semel his potibus abstinere cogantur. Omnium ergo optime cura perscitur, si per gradus lentissime minuatur vini, vel spirituum fermentatione paratorum, abusus; & loco spirituum ardentium meracissimi & generosi vini moderatus subministreretur usus, quod languentes sustinere poterit vires; & debili simul ventriculo succoret, dum interim caret illis noxis, quæ a spiritibus ardentibus merito meruuntur: nempe liquorum coagula, & solidorum partium nimia induratio. Victus interim sit siccor, ex pane bene fermentato, vel & bis cocto, carnibus juniorum animalium affatis, piscibus fluviatilibus assis; cerevisia generosior pro potu communi serviat, calidi aquosi debilitantes potus vitentur: simulque sensim auctis corporis motibus roborentur vasa & viscera. Si signa doceant, sanguinem in inflammatoriam densitatem vergere, acidi saponacei succi, ut rob sambuci, ribesiorum oxymel & similia profunt. Si vero in hydropicam diathesin vergere incipiant jam veterani Potatores, theriaca diatesaron, Andromachi, Zingiber conditum, & similia calida aromatica remedia summum usum habent, quæ grato calore languentem, & sui muneris in his fere oblitum, ventriculum excitant, & perditas corporis vires instaurant; sicque efficiunt, ut absque damno potibus fermentatis abstinere possint. Hæc methodus etiam in deploratis fere casibus profuit, neque fallit unquam, nisi quando scirrhosa viscerum diathesis, vel destructa fere pulpa tenerima encephali vel nervorum, immedicabilia jam hæc mala fecerit.

12. A nimia vigilia; curatur iisdem, ac (Num. 1. 2. 5. hujus.)

Quamdiu vigilamus, organa sensuum ab objectis afficiuntur, & motus quidem musculares exercentur: homo enim sanus quieto penitus corpore, & nullo objecto externo sensus efficiente, cito in somnum delabitur. Verum ut sensus ab objectis affici possint, & motus musculares exercentur, requiritur præsentia spirituum honorum, copiosorum, in cerebro, medulla ejus, nervis & musculis (*). Nimis ergo vigiliis consumuntur spiritus, distillantur subtilissima, residua excruciantur, bilis atra generatur in corpore, figitur in hypochondriis, turbantur cerebri functiones: hinc deliria, furores, mania &c. Verum & omnes actiones viscerum chylopoietico-

rum inde languent; hinc cachexia, cacochymia, & reliqua mala numerosissima, quæ inde pendunt. Nulla enim arte subtilissimi spiritus, qui vigilia consumuntur, reparari possunt nisi somno: quisquis enim, imprimis non assuetus, vigilem duxerit noctem, sequenti die graves artus sentient, & languidum totum corpus, & fere omnes functiones turbatas habebit: neque cessabunt hæc mala, nisi languida membra grato sopori dederit. Unde monuit Hippocrates (f), quod Vehemens vigilia potus & cibos, tum crudos, tum incobiliores efficit; & alibi (g); Pessimum autem est non dormire, neque die, vel enim præ dolore aut afflictione vigilaris, aut delirabit ab hoc signo.

(e) Hippoc. de Morbis Lib. I. cap. 7. Charter. Tom. VII. pag. 559.
(d) Ibidem, Lib. II. in fine Charter. Tom. IX. pag. 192.
(e) Plin. Natur. Hist. Lib. XV. cap. 22. pag. 255.
(f) Aphor. 50. & 51. Sect. II. Charter Tom. IX. pag. 88. 89.
(*) H. Boerh. Infit. §. 388. (f) De Visu acutor Charter. Tom. XI. pag. 76.
(g) Coac. piznot. N. 497. Chart. Tom. VIII. pag. 381. & in Prognosisis ibidem pag. 625.

signo. In illis, qui studiis nimis acriter incumben-tes vigiles noctes dicunt, tristissima exempla toties docuerunt nimirum vigiliarum noxas: vel enim in pessimas febres, delirio semper comitatas, incidunt, vel in pertinacissimam maniam quandoque delabuntur.

Curatio ergo februm, a nimis vigiliis ortarum, requirit, ut somnus concilietur, & ut illa mutationes, quæ corpori a nimis vigiliis contigerunt, emendentur. Prius perficitur, si omnes animi affectus validiores, qui frequentissimæ nimirum vigiliarum causæ sunt, sedentur illis remediis, de quibus in quinto hujus paragraphi numero dictum fuit.

13. Si a retentis intra corpus excrementis acrimonia alcalina, acida, oleosa, saponacea putrida; hæc reddenda fluxilia; viæ lubricandæ, emissaria aperienda; vires expellentes stimulantur, augenda; hæc facienda per externa, interna.

Retentis intra corpus illis, quæ excerni solebant, febres nasci, antea vidimus §. 586. Illis enim actionibus, quæ ad vitam & sanitatem requiruntur, quædam fluidorum & solidorum partes sic mutantur, ut ineptæ fiant illis usibus, quibus secundum sanitatis leges inservire debent, unde hæc expellenda sunt de corpore, ne diutius relicta nimirum acrimoniam acquirant, sicque sanitati noceant. Tribus imprimis solemnibus viis hæc evacuari solent; per alvum nempe, urinam, & transpirationem. Per alvum quidem ingestorum illa partes, quæ ventriculi & intestinorum actionem passæ indigestæ manserunt, una cum illis, quæ ex humoribus in cava ventriculi & intestinorum depluentibus relicta fuerunt, facibus. Per urinam olea & sales sanguinis, nimis acria jam facta, eluuntur. Transpiratione pariter una cum tenuissimo liquido, quod humectandis & fovendis ultimis vasculis in corporis superficiem patentibus servit, expirant quædam, quæ retenta nocent corpori, uti jam antea sæpius dictum fuit. Fluxu menstruo in mulieribus, educitur superfluum, lochiis in puerpero sanguis expellitur, qui in dilatatis uteri vasibus hæret, & aeris accessu citissime corrumpitur. Verum etiam in febribus aliquando (vide §. 594. 2.) materies mali vi febris subigitur quidem & mobilis redditur, sic tamen ut tales dotes habeat, quæ æquabili circulationi repugnant; unde in hoc casu ejus expulsio requiritur.

Omnia autem hæc relicta in corpore sanis humoribus assimilari nequeunt amplius, unde calore corporis ipsius in spontanea mutationem degenerant; variam pro diversa indole illorum, quæ sic retinentur in corpore. In infantibus enim & debilibus, nimis diu retentæ feces in intestinis acidam acrimoniam pessimam induere solent: imprimis si talibus utantur alimentis, quæ sponte sua in acidum vergunt. In reliquis autem retenta excrementa potius in alcalinam putridam acrimoniam tendunt; vel in rancidam pessimam corruptelam, si plurimum pingue habuerint: vel etiam in saponaceam putredinem, ut plerumque fit; dum salibus, acrioribus jam factis, olea uniuntur. Sic bilis saponacea pessima putredo in morbis observatur; & in urina sales & olea intime unita saponaceum quasi lixivium, spumescens dum concutitur, sed subputridum sæpe in morbis acutis, exhibent. Quam foetida sæpe exeant lochia, diutius retenta in puerperis, quotidianæ observationes testantur, unde etiam putridissimæ & subito lethales febres ab horum suppressione sæpe nascuntur.

Simul pacatissima quies concilietur corpori, & tollantur omnia illa, quæ sensus valide afficere possunt: unde in loco tenebroso, ab omni strepitu remotissimo, continendi sunt tales ægri. Decocta ex farinosis mollissimis, emulsa ex similibus parata, pariter summi usus sunt; additis simul cum prudentia anodynis, si prioribus remediis somnus conciliari nequeat. Cum autem per vigiliam nimirum, æque ac a motu & calore aeris nimis, liquidissima dissipentur; humectantia, diluentia, nitrosa, mellita &c. proderunt: de quibus in primo & secundo numero hujus paragraphi actum fuit.

Neque tamen omnia excrementa, diu retenta, aequaliter nocent. Urinæ integra suppressio pessima quidem est, tamen per multos adhuc dies toleratur, semper tamen periculosa. Transpirationem suppressam illico gravitas corporis, torpor &c. sequi solent; & plerumque, si diu duret, febres accendit. Alvus suppressa diutissime fertur, & sæpe absque magna noxa: imo multis hominibus fortibus & sanis familiare est intra triduum vel quadriduum semel tantum alvum deponere: in illis autem facies accumulatur circa ultimum intestinum, & flatibus olidissimis solet expelli illud, quod putredine nocere possit; reliqua exsiccantur, & aridissimas facies constituunt. Unde in morbis non semper adeoürgens indicatio a stricta alvo desumitur, nisi signa docuerint, corruptos humores in primis viis stabulari. Sæpius sanis hominibus non semper illico medicina facienda est, si strictior alvus fuerit. Dixit quidem Hippocrates (b), in omnibus morbis ventres subluendos esse, aut glandes supponendas, si alvus non subducatur. Verum hæc agunt tantum diluendo facies, & laxando intestina; vel irritando finem intestini recti, tenesimum deponendæ alvi excitant; unde satis tuto usurpari possunt. Sed multi peccant in eo, quod in similibus casibus statim ad purgantia confugiunt, a quibus sæpe corpus turbatur, & aliæ evacuationes, quas natura in morbis sanandis molitur, supprimuntur. Sydenhamus (i) sic monuit, quod in cura febris continuæ, quam describit, tanto magis profuerit ægris, quanto magis adstrictam alvum illis præstitit; dum, præmissis idoneis evacuationibus, morbus jam declinaret.

Ubi ergo excrementa intra corpus retenta morbos fecerint, hæc expellenda sunt: verum ut hoc fiat, materies expellenda fluxilis debet reddi, ut transire possit per illas vias, per quas de corpore exire debet. Viæ ipsæ sic lubricandæ sunt, ut facile transmittant expellendum: emissaria si obstructa fuerint, referenda prius; denique omnibus his factis requiritur, ut illa vires, per quas naturaliter expelluntur excrementa, stimulentur & augeantur, ut collecta jam, & diuturna retentione accumulata excrementa, auctis his viribus eliminari de corpore possint. In exemplo res hæc patebit evidenter: Quibusdam hominibus macilentis, & strictæ temperiei, tam validæ sunt vires viscerum chylopojeticorum, ut omne solubile ex ingestis alimentis auferant, & exsuccæ hinc & arida fere facies in crassis intestinis accumulatur: cumque in ficcis illis corporibus lubricus ille mucus intestina crassa, & impri-

(b) De morbis Lib. II. cap. 21. Charter. Tom. VII. pag. 571. (i) Sect. I. c. 4. pag. 70.

imprimis illorum finem, inungens minori copia inveniatur, difficilior redditur exsuccis excrementis transitus; unde stricta his solet esse alvus, & sæpe pertinacissime quidem: Augeatur difficultas alvum deponendi frequenter, quod aridæ facies magna copia collectæ intestini latera premant, vasa comprimant, sicque hæmorrhoides faciant; quæ aliquando internæ & tumentes viam angustant; quandoque externæ intestini recti extremum ambiunt sic, ut non nisi summa cum molestia facies exire possint. Optimum, quod tunc ars habet, est, ut mellitis & saponaceis remediis, larga copia sumtis, nimis tenacia excrementa dividat; decoctis mollissimis ex althæa, malva, semine lini &c. nimis arida humectet & diluat; oleo epoto, vel per clysmata injecto, intestini latera inungat & lubrict; fomentis & balneis mollissimis anus foveatur, ut laxata portæ facilius cedere possint. His autem omnibus factis, non prius, convenit vires expellentes stimulare & augere; si ve purgante dato hoc fiat, vel clysmate acriori idem tentetur; aut denique suppositorio in anum immisso irretitur tenesimus deponendi alvum. Si autem vires expellentes his stimulis excitentur, antequam excrementa fluxilia, viæ lubricata, emissarum apertum fuerit; exasperantur omnia mala, & dura illa facies mota intestini latera excoriant, inflammant, & sæpe pessimi inde morbi nascuntur. Unde merito dixit Hippocrates (i) Corpora, si quis purgare voluerit, meabilia (Expos) facere oportet. Ex hoc exemplo autem facile patet, similia tentanda esse in reliquorum excrementorum naturalium suppressione.

§. 606. E Missaria aperiuntur solvendo impactum; laxando obstructum; id balneo, fotu, frictu, abrasione pilorum, mundatione cutis fit. Vid. (107. ad 144.)

Si excrementi expellendi retentio pendeat a vitio emissarii obstructi, facile patet, illud prius referendum esse: verum hæc obstructio emissarii pendet, vel a materia immeabili, in ipso emissario hærente, vel a vicinis vasibus obstructis & tumentibus emissarium comprimentibus. Utroque in casu impactum solvendum est, vel sic laxandum vas obstructum, ut cedere possit facilius a tergo urgenti liquido, & sic dilatatum transmittere illud, quod hæretat immeabile. Uti enim dictum fuit in paragraphis hic citatis (quæ totam historiam & curam obstructionis continent) obstructio nascitur ab excessu molis transituræ supra capacitatem vasistransmissuri; adeoque vel ex angustia vasis, vel magnitudine molis transfuxuræ, vel utrisque concurrentibus fit. Idem ergo effectus erit, nempe obstructionis solutio, si ve augeatur capacitas vasis, si ve minuatur moles transfuxura; atque omnium citissima curatio obtinebitur, si hæc bina simul fieri possint. Variam autem his medelam requiri pro diversis obstructionum causis, & magis vel minus pertinaci co hærentiæ materiæ impactæ, patet: de quibus in Capite de Obstructione actum fuit. Præcipue autem illis casibus, de quibus hic agitur, hoc poterit obtineri.

Balneo, fotu. Quantum hæc profit ad laxandas partes nimis rigidas, in Commentariis §. 35. Num. 3. dictum fuit, uti & §. 127. Num. 2. Verum simul & hæc diluens vehiculum partibus applicat, ut impactum obstructum solvatur. Omnium autem pulcherrimum usum habent balnea vaporis: longe

Tom. II.

(i) Apher. 22. Sect. I. Charter. Tom. IX. pag. 38. (m) Sydenham. Sect. I. cap. 4. pag. 71.
(n) Hippocr. Apher. 21. Sect. I. Charter. Tom. IX. pag. 38.
(o) Lib. I. capi 17. pag. 91.

Idem autem pariter obtinet, quando excrementorum morbosorum evacuatio promovenda erit. Requiritur enim prius, ut materies morbi idoneis remediis & febris ipsius vi subigatur, & mobilis fiat, antequam de ejus expulsionione cogitandum sit. Unde iterum monuit Hippocrates (l): *Concocta purganda sunt & movenda, non cruda, neque in initiis, nisi turgeant, plerumque autem non turgent.* Quanta damna oriuntur, dum Medici hæc negligunt in morborum curationibus, passim in suis operibus docuit Sydenhamus: multi enim videntes, febres continuas post legitimum decursum blanda diaphoresi sæpe solvi, voluerunt in ipso morbi initio sudores exprimere; sed funesto plerumque cum eventu, cum a remediis calefacientibus aucta febris phrenitidem, peripneumoniam & similia gravissima mala produxerit. Verum sapiens ille vir, dum in acuta continua febre duodecimo morbi die jam langueretur morbi impetus, cocta interim morbi materies esset, atque natura jam in costis secretionem tenderet; tunc medicamentis calidioribus liberalius indulgendum voluit: atque hoc modo, fluxili jam reddita materia excernenda, vires expellentes stimulabat, & felicissimo quidem cum successu (m). Cum autem variis viis expulsionem materiæ morbi costæ & mobilis redditæ moliri soleat natura (vide §. 594. 2.) oportet sollicite distinguere, quo versus natura vergat; atque cognitis illis viis applicare remedia externa & interna, de quibus modo dictum fuit. Quæ ducere oportet, ducenda sunt, quo maxime vergat natura, per loca conferentia (n).

enim potentius laxat & resolvit omnia tepidus aquæ vapor, quam aqua calida. Docent hoc durissima cervorum cornua, quæ spagyrica dicta in officinis præparatione mollescent fatis cito, dum aquæ ebullientis vapor exponuntur, quod diuturna etiam coctione fieri non tam bene possit. Icuriam pertinacissimam ex renum vitio balneis mollissimis sanatam sæpius fuisse historia medica docet. Sed imprimis referendis cutis spiraculis obstructis pulcherrime conducunt balnea vaporis. Alia occasione dictum fuit in Comment. §. 529. 2., quomodo vapore calido, artificiose ad corpus applicato, pro lubricu sudor elici possit, & quidem tanta sæpe copia, ut robustus homo per bitorum profusissimos hos sudores ferre nequeat, quin in animi deliquum cadat. Patet hinc, quanti usus hæc esse possint, dum in febribus acutis tota cutis arida est, & quam infeliciter tunc calidis sudoriferis urgeant humores Medici, dum emissaria cutis obstructa sunt. Unde merito de balneis Celsus (o) dixit, *fere, addibri ubi summam cutem relaxari, evocarique corrumpitur humorem, & habitum corporis mutari expedire.*

Frictu. Quantum in cura obstructionis frictu valeat, in Commentar. §. 133. Num. 3. dictum fuit; imprimis si jam per balnea & fomenta laxata fuerint vasa, & impacta inceperint solvi: tunc enim alternis illis pressionibus & relaxationibus atteruntur & comminuntur immeabiles moleculæ, sicque aptæ evadunt, ut per vasorum angustias transire possint. Verum novimus, per frictiones compræssis

preffis venis accelerari sanguinis venosi motum versus cor, adeoque cor irritari in celeriores contractiones: unde per validissimas frictiones in frigido etiam homine calida febris posset excitari. Hinc apparet, dum febricitantibus adhibentur frictiones, cavendum esse, ne ab his augeatur motus humorum, qui sepe jam nimis celer est.

Unde optime monuit *Celsus* (p): *Longa vero frictione uti, neque in acutis morbis, neque incrementibus convenit, præterquam quum phreneticis somnium ea queritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, & jam a primo impetu inclinata.* Cum autem in fine morborum emissarii referendis intervult, ut materies morbi coacta & mobilis feliciter expelli possit, tuto satis, iusto tamen cum moderatione, adhiberi poterit.

Abrasiōne capillorum, mundatione cutis. Totacutis superficies unctuoso smegmate oblitur, quod ejus exsiccationem nimiam ab aere impedit, illamque laxam & mobilem servat. Illud smegma, si colligatur in cutis superficie, & exsiccetur, liberam exhalationem impedit, ut facile patet; atque sæpe in sordidis hominibus difficiles morbi cutanei

§. 607. **I**D quod ad extrema vasorum conicorum stagnat ex nimia sanguinis copia, qua vasa comprimuntur, reducit in fluorem imminuta sanguinis copia per sectionem venæ; id docent signa plethoræ (106. ad 107.)

Generalem febrium curam quatuor indicationibus absolvi §. 598. dictum fuit. Vita enim & vires servanda sunt: acre irritans corrigi & expelli debet; lentor dissolvi & expelli; & denique symptomata mitigari oportet. De binis prioribus indicationibus hæcenus actum fuit: sequitur nunc ut videamus, quomodo lentor solvi & expelli debeat. Verum in Commentariis ad numerum tertium paragraphi 598. notatum fuit, omne obstaculum circa extrema vascula natum, quod liberum sanguinis transitum per illa impedit, generali lentoris nomine comprehendendi, sive vitio vasorum vel fluidorum, vel amorum, factum fuerit. Ordinata ergo doctrina requirit, ut de his seorsum agatur; atque ideo hac paragrapho & sequenti dicetur de illis obstaculis tollendis, quæ vitio vasorum sunt, & dein sequentibus paragraphis describetur cura lentoris, qui vitio liquorum per vasa fluentium originem debet.

Dum vitio vasorum lentor oritur, illud fiet, angustatis illorum cavis. Hæc autem angustatio fit vel contractione vasorum propria aucta, de qua re sequenti paragrapho dicetur; vel compressionem externam vasorum a vicinis partibus tumentibus; de qua nunc agendum. Inter plurimas causas, quæ vasa externe comprimere possunt, & §. 112. ordine recensita fuerunt, solus fere tumor plethoricus locum habet; ut ab hac causa lentor febrilis nasci possit: reliquæ enim causæ ibi enumeratæ tantum quibusdam partibus singularibus nocent, solus vero tumor plethoricus in universo corpore vasa angustare valet.

Plethora enim, ut dictum fuit §. 107. 2., est boni sanguinis major copia: verum sanguis proprie dictus, ruber nempe, crassissimas liquorum nostrorum moleculas habet; ideoque naturaliter tantum in maximis vasis hæret, quamvis enim dilatata minorum vasorum ostia per errorem loci (vide §. 118.) ingredi possit, per ultima tamen illorum ostia transire non potest, sed ibi hæretur immeabilis. Aucta ergo sanguinis copia, majora

inde nascuntur. Ut ergo emissaria cutanea liberissima maneant, requiritur cutis mundities, quæ balneo, lotionem, & levi dein frictione facile obtinebitur. In parte autem capillata capitis illud smegma & copiosum valde est, & facile videtur inspissari; unde pingues illi furfures in capite sanissimorum etiam hominum tanta copia colliguntur. Si ergo in quibusdam morbis requiritur, ut liberissima exhalatio per cutem capitis fiat, abrasio capillorum proddest; post quam leni frictione cutis jam nuda commodissime detergi poterit. In illis febribus, in quibus materies morbi caput petere solebat, & phrenitidem vel coma producere, *Sydenhamus* (q) nihil magis conducere monet, quam si talibus ægris caput raderetur; & deinde, nullo emplastro admoto, pileolo tantum tegetur, ut nempe a frigore externo munitum esset. Sic enim liberissima humorum circumductio fit per arteria carotidis externa ramos, adeoque impetus ab encephalo avertitur.

Omnibus autem illis factis, quæ ad hanc paragraphum dicta sunt, undique aperit corpus, & per spirans, & motum, quod conducatur, faciet (r).

vasa distendentur; adeoque minora illis adjacencia ab his tumentibus comprimuntur & angustabuntur. Venæ sanguinæ laxiores semper arteriis facilius distendi poterunt; verum & his aucta sanguinis copia repletis, arteria se difficius in venas evacuari poterunt, unde major arteriarum distensio fiet. Cum autem in plurimis corporis locis arteria venis acumbant, arteria distensa venas prement; unde sanguinis ex his versus cor dextrum perget, mox in arterias jam distensas denuo pellendus. Unde patet tandem in summe plethoricis omnem sanguinem fere accumulari in arteriis. Verum cordis systole dum sanguis in arterias jam plenissimas premitur, vasa serosa & lymphatica arteriosa, ex rubris arteriis orta, sic dilatantur, ut sanguinem rubrum admittant; uti docet adnata oculi, & tota cutis sæperrima in plethoricis; unde & hæc vasa dilatata minores arteriolas adjacentes comprimunt. Ubi autem febris adest simul, calore hinc nato rarefcit sanguis, adeoque necessario omnia hæc mala augentur. Sic videmus aliquando in febribus ardentibus totum corpus rubore perfusum; dum simul squallida cutis, lingua, fauces, os internum, siccissima docent; minora vascula impervia esse, a majoribus, rubro sanguine nimis turgentibus, vera & compressa.

Signa autem plethoræ, quæ hoc vitium adeste docent, recensita fuerunt §. 106. 1.

Ut ergo in fluorem reducat illud, quod ad extrema vasorum conicorum ab hac causa stagnat, requiritur imminutio subita nimie copiae sanguinis, per quam vasa majora distendantur; quod commodissime per venæ sectionem fit (vide §. 106. 2.). Copia autem sanguinis educendi a viribus, ætate, majori minorive plenitudine, aut rarefactione per calorem ex febre natum, determinatur. Optime hinc dixit *Celsus*, ubi de sanguinis detractone per venas agit (s): *Ergo vehemens febris, ubi rubet corpus pleneque venæ tument, sanguinis detractorem requirit.* Quam-

Quamvis autem unicum & maxime necessarium auxilium in tali casu sit venæ sectio, accidit tamen aliquando in plethoricis, post sanguinis missionem, febrim, quæ prius mitis videbatur, augeri immanner: ratio hæc est, quia sanguine copioso, per febrem calorem suffocatur omnis motus, qui brevi augetur iterum, simul ac per venæ sectionem minuitur distendens moles. Unde in tali casu ægrum & amicos monere debet Medicus, summum discrimen rupturæ vasorum ob nimiam plenitudinem adesse; adeoque venæ sectionem requiri: illa tamen celebrata, expectandum esse augmentum febris, quæ nunc suffocata & mitis apparet. *Sydenhamus* talem casum sibi accidisse narrat (t). Vocatus enim ad juvenem, qui, licet animam ferme agere videretur, adeo tamen temperatum in externis corporis partibus habebat calorem, ut fidem derogarent adstantes amici *Sydenhamo*, quod illam febricitare assereret. Verum sanguine copiosius educito, mox emicuit tanta febris, ut nunquam vehe-

§. 608. **Q**uod ibi hæret, ad extrema capillaria, ob fibras horum spasma contractas, & hinc arctatas, solvit laxatis fibris (53. ad 55.); & acri contractionis causa ablata (35. 36. 54. 66. 67. 88. 102. 103. 104. 105. 127. 128.), unde peti debet, quod hic requiritur.

Docuit Anatomæ, arterias omnes corporis (forte tantum exceptis illis, quæ ad encephali substantiam & ossem medullam tendunt) habere, tunicas musculares, quæ & debitam firmitatem arteriis conciliant, ne ultra modum a sanguine cordis vi impulsio dilatentur; simulque vi suarum fibrarum sanguinem promovent illo tempore, dum cor in diastole est. Cavi autem arteriosi amplitudo harum fibrarum muscularium vi determinatur imprimis. Si ergo a quacumque causa augeatur harum fibrarum contractio, minuetur cavitas, & hærebunt fluida, imprimis circa extrema capillaria, per quæ singula tantum elementa sanguinis fere transire possunt; unde parva etiam cavi imminutio necessario obstruionem facere debet in his locis. Fibras autem vasorum spasma quasi contrahi posse, certissima docent observata. Si calido ex hypocausto quis subito in frigidissimum aerem veniat, sic stringuntur vasa cutanea aeri exposita, ut illico paleat talis homo, dum sanguis ruber per angustatas frigores arterias cutaneas transire nequit. Idem evidenter apparet, dum sanissimus etiam homo subito metu percellitur; illico enim pallida mortis imaginem refert, spasma subitaneo contractis vasibus cutaneis sanguinem repellentibus in majores truncos; unde simul anxietas, cordis palpitatio, syncope &c. sequuntur, dum per angustata vasa libera circulatio impeditur.

Sive jam fibrarum hæc contractio a spasma tali subito pendeat, vel ab alia quacumque causa illarum robur & efficacia augeatur (vide §. 113.), tota curatio in eo consistit, ut hæc fibræ laxentur sic, ut cedant liquidis impulsibus facilius, neque nimis valida contractione vasorum cavitates minuant. Omnia ergo, quæ curandæ nimie rigiditati vasorum & vicerum profunt, & paragraphis hic citatis explicata fuerunt, pariter hic conducunt. Inter illa autem nihil efficacius est, quam vapor aquæ calidæ, quo solo remedio rigidissimis cutaneis factis corporis partibus debita flexibilitas conciliari poterit: unde in febribus ardentibus, ubi tota corporis superficies squalida & sicca apparet, adeo proddest, si ægri tepidæ aquæ pedes immergant, simulque vapor inde ascendens nudatum corpus undique

mentiore se vidisse fateatur; & quæ tertæ quartæve phlebotomiae tandem cessit. Similem casum se vidisse monebat hac occasione celeberrimus horum Aphorismorum auctor: homo nempe plethoricus, qui media ætate vini ingentem copiam ingurgitaverat, sequenti die per plateas obambulans instat staturæ obrigit; mox audacissima venæ sectione instituta, ad se rediit, sed statim valide febricitavit; per cujus febris impetum rarefactus sanguis & motus valide per vulnusculum venæ inflatum, quamvis solita ligatura firmatum, tanta copia exivit, ut proprio sanguini quasi innatans in lecto inventus fuerit sequenti die, sed simul absque omni jam febre & sanus.

In Commentariis autem §. 106. 2. demonstratum fuit, plethoræ curandæ solam sanguinis missionem conducere; nihilque boni expectandum esse ab illa liquorum imminutione, quæ per abstinenciam a cibo & potu fit.

Verum aquæ vapor externo tantum corpori applicari potest, vel una cum aere haustus pulmonum internam superficiem tangere: ubi autem in partibus internis corporis vasa spasma contracta fuerint, aquosis potatis, vel & per clysmata injectis, omnia perluere oportet, & laxare. Notum est quotidianis observatis, quantum profit subito terrore percussis, si aquosorum calidorum potuum copiam affatim hauriant: ita enim optime laxantur spasma contracta vasa; & redit circulationis æqualitas, miris sæpe modis turbata in metu subitaneo.

Et acris contractionis causa ablata. Videmus evidenter, majores nostri corporis partes ab acribus applicatis validissime contrahi; unde etiam admodum probabile videtur, idem in minoribus obtinere. Si arenula inter oculi bulbum & sensillissimam superficiem internam palpebrarum hæreat, invito quamvis homini fortissime contrahitur orbicularis palpebrarum musculus. Si sulphuris accensi vapor pulmone hauriatur, ille statim sic constringitur, ut nullo molimine dilatari possit, & præsens suffocationis & mortis instet periculum; unde sulphuris halitus adeo præsens animalibus respirantibus venenum est. Alia occasione (vide §. 63.) dictum fuit, experimenta in vivis animalibus capta docuisse, intestina spiritu vitrioli leviter tantum tacta constringi illico sic, ut omnino claudantur, & nequidem aerem transmittere possint. Idem fieri ab arsenico & aliis acris venenis, *Wepferus in Cicuta aquatica historia* pluribus experimentis evicit.

Ubi ergo suspicio adest, ab acrimonia irritante fibras, spasma contractas, arctare vasorum cava, conducunt omnia illa, quæ illud acre tollere vel enervare possunt. Diluentia & oleosam omnem acrimoniam obvolvencia hinc tanti usus; quia & ad quævis acria valent, & simul iisdem laxantur contractæ fibræ: in sævisimo Ileo oleum lini, ad libram potatum, toties ab orci faucibus eripuit homines: sola aqua tepida affatim hausta, & injecta, enervavit mercurii sublimati acrimoniam. *Sydenhamus* (vide §. 605. 6.). Hæc autem & ad omnia acria valent, & simul fibras vasorum laxant & emolliunt. Ubi autem cognoscitur singularis acrimonia species, quæ irritatione sua vasorum contra-

(p) Lib. II. cap. 14. pag. 80. (q) Scheda monitor. de nova febris ingressu pag. 660.
(r) Hippocrates de locis in homine cap. 10. Charter. Tom. VII. pag. 369. (s) Lib. II. cap. 10. pag. 78.

(t) Schedul. monitoria de nova febris ingressu pag. 68.